

СВЕТОСЛАВ МИНКОВ

НАСЛЕДНИЦИ

chitanka.info

Неговата смърт очакваха отдавна мнозина добродетелни хорица. Но седемдесетгодишният старец нямаше вид на човек, който се готви да напуска тоя свят. Лицето му беше все още свежо и почти без бръчки, вървежът му бе бодър и сигурен. Само когато се изкачваше по високи стълби, сърцето му издаваше неверните си удари — тогава старецът си почиваше на площадките и триеше челото си с кърпа.

Той живееше в една от ония изчезващи вече едноетажни къщи, които някога са били на мода, а днес изглеждат просто смешни: с олющена гипсова украса на корнизите, с малка цинкова кула на покрива и със счупен ветропоказател върху кулата. Тая къща, строена на времето с явното намерение да напомня нещо като малък палат, сега се губеше между грамадните кооперативни домове наоколо и тънеше във вечната северна сянка на запустяла градина, като гъба, която расте на усойнина. Старецът се чувствуваше добре сред студената тишина на това мрачно жилище и за нищо на света не искаше да отстъпи пред примамливите увещания на разни предприемачи, които му предлагаха да издигнат тук също такъв голям дом като околните. Той беше достатъчно богат, за да си позволи упоритостта да живее сам върху хиляда квадратни метра земя.

Някога тоя човек печелеше пари с хищническо настървение и вършеше най-невероятни тъмни сделки. Мнозина други на негово място биха отишли в затвора, но той умееше да се изплъзва винаги съвсем невинен из най-нечистите афери и минаваше за почтен гражданин. Така той натрупа голямо богатство, закупи имоти, откри си сметки в банките. И когато настъпи старостта, ловкият спекулант се оттегли от полесражението с огромна плячка и с лека склероза в сърцето. Неговата жена и едничката му неомъжена дъщеря бяха умрели отдавна. Сега при него живееше една далечна сродница, която се грижеше за домакинството и изпълняваше с безропотно смирение всичките му прищевки.

Старият богаташ беше свадлив и недоверчив скъперник, мразеше хората, особено бедните, а към роднините си изпитваше истинско отвращение. Тия роднини, негови трети и четвърти братовчеди, бяха все дребни чиновници с многодетни семейства, съсипани от сиромашия и неволи. Всички те се умилкваха около скъперника, надпреварваха се да му угодничат, канеха го на гости и всяка Нова година пращаха децата си да го сурвакат и да му декламираат

стихотворения за здраве и за дълъг живот. Всъщност дълбоко в душите си братовчедите желяеха нещо съвсем друго: те очакваха с нетърпение смъртта на стареца и изпадаха почти в отчаяние, като си помисляха, че той наистина може да живее още много години. И странното бе, че тия скромни желания и помисли не бяха породени нито от жестокост, нито от лошо чувство, а само от немотията, която ги правеше безразсъдни и алчни мечтатели за по-честито бъдеще. Да, роднините бяха кротки и състрадателни хора, благочестиви братя во Христе, които ходеха на черква, палеха свещи и не смееха да настъпят дори мравката. И все пак те копнееха за смъртта на богатия си сродник и тоя копнеж им се струваше за напълно естествен. За тях старецът сякаш не беше вече човек, а някакво много скъпо животно, което трябваше час по-скоро да умре, за да му вземат кожата.

Но старият скъперник притежаваше дарбата да наднича в душата на всеки, който се опитваше да докосне, макар и само с мисъл, неговото богатство. Той подушваше намеренията на роднините и отгатваше пъклените им мечти, затова не изпускаше случая да ги ругае по най-незначителен повод и да им подчертава открито пренебрежението си. Разбира се, братовчедите нямаха никакъв интерес да се сърдят на стареца и да го упрекват за лошото му държане. Те преглъщаха ругатните и обидите му и с унизителна полуусмивка продължаваха да го преследват с неизменната си любезност. Бяха си измислили удобното оправдание, че той е просто чудак и своенравен човек, и така спасяваха донякъде уязвеното си самолюбие.

И наистина, как биха могли роднините да се сърдят на своя златен идол, който понякога сам забравяше враждата си към тях и ставаше съвсем неузнаваем? Това се случваше обикновено през някоя от ония неделни утрини в началото на есента, когато в посинелия от тънка мъглица въздух се носят паяжини и посърналите листа на дърветата потрепват с металическо шумолене. Тогава в коравото сърце на стария богаташ нахлуваше някаква внезапна разнеженост и той ставаше човек като всички други. В такива дни на необяснимо преображение скъперникът се запътваше към покрайнините на града и посещаваха някое от забравените роднински семейства, които живееха в неизмазани ипотекирани къщурки и отглеждаха в полуразградените си дворове фиданки от плодни дръвчета, една-две кокошки и леаа с току-що цъфнали богородички.

Домакините съзираха още отдалеч скъпия си гост и в притихналия бедняшки дом наставаше радостна тревога. Полуоблечените жени навличаха набързо най-новата си рокля, оправяха смутено косите си и се тюхкаха за безредието, мъжете излизаха ухилени на прага по презрамки и попоглеждаха към прозорците на близките къщи, за да видят дали съседите са забелязали кой им идеше на гости, децата изведнъж се разглезваха, започваха да крещят и да тичат безпричинно из стаите и в цялата тая суматоха се разнасяше отчаяното мяукане на някоя котка, която бе настъпена по опашката.

С бавни и тежки стъпки на владика гостът прекосяваше двора, като побутваше пренебрежително с бастуна си случайно изпречената на пътя му ръждясала кутия от консерви или парче от счупена детска играчка. Имаше нещо палачески сурово и тържествено в неговата едра фигура с пожълтяла панамена шапка и със старомодна пикена жилетка, която се белееше празнично под охлузения му жакет. В едната си ръка той държеше неразделния си тръстиков бастун, а в другата носеше книжна кесия с грозде за домакините.

Щом богаташът прекрачеше прага на къщата, наоколо му се натрупваха с весела глъчка всички членове на семейството. Те вземаха внимателно от ръцете му бастуна и гроздето, окачваха шапката му на закачалката и после го въвеждаха в някаква скромна стаичка, която служеше едновременно и за трапезария, и за гостна. Тук жените изпадаха отново в паника и мушкаха скришом из ъглите всевъзможни парцалчета и вехтории, за да придадат на стаята по-приличен вид, а в това време редкият гост вече дърпаше грубо за ухото най-малкото от децата, мъчеше се да бъде нежен с него и му подаваше шоколадче. Под тая дебелашка милувка хлапето извиваше с просълзени от болка очи тънкото си лимфатично вратле и хващаше плахо подаръка, но майка му издърпваше веднага из ръчицата му шоколадчето, което щяло да се счупи, и го поставяше на почетно място върху някаква етажерка или поличка, дето стояха наредени най-различни дреболии, като манастирски иконички, овални рамчици с портретчета, празни шишенца от парфюм и мидени черупки, които служеха за пепелници.

Оттук нататък домакините постепенно се успокояваха и във всяка тяхна дума, във всяко тяхно движение прозираше робско преклонение пред особата на знатния гост. Невинни като мушици,

благодарни и безкрайно любезни, те се подмазваха с удивителна ловкост край богатия старец, питаха го де се е губил толкова дълго, учудваха се на бодрия му вид, намираха го за подмладен и чукаха на дърво, за да не чуел дяволът. Колко много мъчителни усилия струваше това лицемерие на далечните братовчеди, които искаха да убедят стареца в топлата си привързаност към него и да го накарат да повярва, че той им е най-близкият и най-милият човек на земята! Но недоверчивият скъперник се държеше на разстояние и не се оставяше да бъде уплетен в примката от любезности и ласкателства. Той говореше малко, покашлюваше някак недружелюбно и само понякога около увисналите му мустаци се изписваше едва уловима усмивка.

Така минаваше времето до пладне, когато домакините започваха да си намигат тайно един на друг и да се измъкват в коридора, дето шушукаха възбудено, а после се връщаха отново по местата си със самодоволен израз на лицата. Тогава, като по даден знак, всички млъкнаха и стопанинът на къщата заявяваше, че той и семейството му щели да бъдат особено щастливи, ако братовчедът им направи честта да остане у тях на обед. При това домакинът уверяваше с подкупваща откровеност госта си, че трапезата им била скромна и дори оскъдна, но те си позволявали да го поканят на какво да е, защото го чувствували като свой човек. Отначало богаташът упорствуваше и се опитваше да отклони поканата, но в края на краищата той все пак оставаше да обядва у роднините, победен от настойчивите молби и увещания на цялото домочадие.

Наистина, не може да се каже, че обедът се отличаваха с някакво изобилие от ястия, но също тъй не може и да се твърди, че той беше оскъден. Върху постланата с чиста покривка маса се слагаше най-напред доста голяма паница със зеленчукова супа или фасулена чорба, сетне се поднасяше вкусна яхния или чушки, пълнени с месо. От всяко ястие добре дошлият братовчед получаваше най-хубавата част в грамадна порция и докато другите ядяха някак предпазливо и стеснително, сякаш се намираха на чуждо място, той, наопаки, се хранеше с явно подчертана ненаситност, за да покаже, че не е придиричлив и че се чувства напълно като у дома си. Роднините следяха с трепет всяко негово движение, подаваха му постоянно хляб и наливаха в чашата му вино, което бяха купили от близката кръчма с последните си пари, а децата го зяпаха учудено и не можеха да си

обяснят защо тоя необикновен чичо е вързал също като тях кърпата си около шията и защо мустаците му мърдат така смешно, когато отваря и затваря устата си. Най-сетне в края на обeда се явяваше като приятна изненада купеното от стареца грозде, около което възникваха винаги такива трогателни сцени на всеобщо умиление и се създаваше такъв смут, като че на трапезата бе сложен някакъв невиджан плод, донесен чак от другия край на земята. Домакините просто не намираха думи да нахвалят гроздето, сравняваха го с кехлибар и разглеждаха с възхищение всяко откъснато зърно. Старият чревоугодник лапаше най-много от всички, дебелият му врат се наливаше с кръв, в очите му светеше неугасимо лакомство. Той сам се заразяваше от неискреността на околните сътрапезници и започваше на свой ред да лъже, че такова грозде днес не се намирало на пазара, че то му било изпратено уж от някакъв близък приятел от провинцията, който имал два-три корена стара лоза, пазена само за министри и за такива по-видни личности като него.

След гроздето се поднасяше кафе, след кафето се подхващаха сладки приказки. Братовчедите бяха благоразумни хора и внимаваха да не изпуснат случайно някоя дума, която би засегнала подозрителността на стареца и би му открила техните далечни планове. Те никога не се оплакваха пред него от немотията си, преструваха се, че живеят охолно, и твърде често дори говореха с присъщото на бедняка лекомислие за поевтиняването на персийските килими или за удобството на електрическите печки и хладилници, сякаш бяха готови да купят още утре всички тия непостижими за тях неща. Така роднините правеха впечатление на хора, за които парите нямат никакво значение, и изглеждаха равнодушни към всякакви материални завоевания и богатства. За да засилят приятното настроение от обeда, те разправяха шеги, показваха фокуси с кибритени клечки, или пък гадаеха на кафе и откриваха с престорено учудване в чашката на госта си най-различни пауни, ангели и лъвове — все блестящи символи на главоломни успехи в живота.

Когато изчерпваха всичките си възможности да бъдат забавни по-нататък, братовчедите се обръщаха към някое от децата, което минаваше за всестранно надарен талант, и след дълги увещания го принуждаваха да прояви артистичните си дарби. Обикновено тоя ниско остриган феномен с щръкнали уши и с вечно разкъравени

колене имаше вид на махленски побойник, но туй, разбира се, не смуцаваше родителите му и не разколебаваше твърдата им вяра в неговото светло бъдеще. Изправен като наказан до стената, хлапакът изваждаше из джоба си малка устна хармоника, издухваше я от трохите и изсвирваше в шепите си няколко военни марша, след което разчувствуваната му майка заявяваше с гордост, че освен към музиката той проявявал силно влечение и към рисуването, към ръчната работа и дори към техниката. Тук бащата, въпреки желанието си да остане хладнокръвен, вземаше също думата и припомняше забележителния случай, как неотдавна детето-чудо поправило със собствените си ръце помпата на примуса — очевидно доказателство, че то било родено за машинен инженер.

До тоя миг семейната забава вървеше гладко и гостът наблюдаваше снисходително малкия талант. Но при думата „машинен инженер“ богаташът ставаше изведнъж неспокоен, започваше да тупа с крак и да покашлюва все тъй неестествено, като че на гърлото му бе заседнала рибена кост. Той знаеше много добре, че родителите са бедни хора, и затова искаше да се освободи от внезапно обхваналото го предчувствие, че издръжката на даровитото дете в университета ще легне върху неговите плещи. Старият скъперник настръхваше цял, озлобяваше се срещу науката и защищаваше ожесточено гледището, че висшистите ходели гладни и че един най-обикновен механик струвал колкото сто инженери. Братовчедите го слушаха смирено и не се опитваха да му възразяват. Те бяха изтървали съвсем неочаквано опасната дума, бяха събудили подозрителността на стареца и сега не им оставаше нищо друго, освен да разсеят по някакъв начин неприятното впечатление, създадено от тяхната прибързана загриженост за съдбата на детето. В такива случаи нетактичният баща примигваше виновно, а жените се присъединяваха към мнението на богатия тиранин и сами унищожаваша с безпощадно злоезичие всички хора на науката, като все пак запазваха в едно потулено кътче на въображението си миражния образ на бъдещия инженер.

Лека-полека гостът се успокояваше и изпадаше в предишното си състояние на безразличие. Малко по-късно той вече усещаше как го наляга оная сладка дрямка, към която човек изпитва известно предразположение, след като е хапнал и пийнал добре. Тогава богаташът измъкваше из джобчето на пикената си жилетка своя златен

швейцарски анкър, отхлупваше внимателно капака му и заявяваше, че е време да си върви.

Както му е редът, домакините го питаха защо бърза и защо не остане още малко, после го изпращаха вкупом до улицата и му заръчваха на няколко пъти да ги спохожда по-често. Щом високата фигура на госта се скрие зад близкия ъгъл, те се прибираха в сиромашката си къщица и дълго спореха, вълнуваха се и мечтаеха за оня щастлив ден, в който, по повелята на природните закони, милионерът все пак трябваше да напусне земята и да им остави приличен дял от своето богатство.

След тия необичайни посещения у роднините старецът почти забравяше, че на света съществуват някакви негови братовчеди, и ставаше още по-затворен и по-недостъпен за тях. Той седеше по цял ден в къщи, пиеше липов чай и четеше извехтели брошури с приключенията на Шерлок Холмс, а привечер излизаше да се поразтъпче и да се види с приятелите си, които се събираха в едно задимено пенсионерско кафене.

В това кафене, пълно с някогашни чиновнически величия и с миришещи на камфор рентиери, богатият се чувствуваше на най-сигурно място. Тук нямаше хора, които мечтаеха да наследят богатството му, нямаше дрипльовци, които искат пари в заем. Повечето посетители на кафенето бяха все улегнали себелюбци с прекомерно развито съзнание за собствено достойнство. Без да имаха никакъв писан устав, те се разбираха мълчаливо помежду си и образуваха нещо като клуб на егоистите, чието общо спокойствие зависеше от взаимното зачитане на техните мънички интереси. Тия човешки молци, които гризяха самодоволно своите пенсии и доходи, прекарваха в кафенето по няколко часа всеки ден, играеха белот или табла и тълкуваха по своему световните събития. Когато млади скиори и скиорки минаваха с бодри викове по улицата и отиваха на излет в планината, те надничаха през окадените прозорци и подмятаха злобни старчески шегички. Когато войната избухна и нейният гигантски пожар постепенно обхвана света, те засушукаха тревожно за въвеждането на купонната система, угрижиха се за сигурността на своето диетично съществуване и при мисълта, че скоро ще трябва да се обличат в дрехи от дървесина, попипваха някак разнежено изтритите си вълнени костюми. В обществото на тия залязващи хора старият скъперник

сърбаше „тънко преварено“ кафе и разговаряше изтежко по всички въпроси. Щом станеше време за вечеря, той напущаше кафенето, за да се яви на следния ден пак в същия час, сред същата пенсионерска компания.

Беше зноен летен следобед с побеляло от слънце небе, когато смъртта реши неочаквано да скъса нишките на това равно животуване. Тя се промъкна крадешком в къщата на богаташа, клъцна го като змия и отнесе душата му. Кой би допуснал, че старецът ще склопи така ненадейно очи? Той можеше да умре от бронхопневмония или от друга някоя, достойна за възрастта му болест, с приливи и отливи между живота и небитието, можеше да бъде поразен от паралич и да влачи дълго нозете си, докато настъпи съдбоносният миг. Но изглежда, че провидението бе му отредило точно такъв край, без предупреждение и без излишни мъки. Той почина от разрив на сърцето, както стоеше наведен пред гардероба в спалнята си и търсеше някаква риза. Почувствува се внезапно зле, усети, че нещо го стисна за гърлото, изправи се и поиска да си поеме дъх. После се строполи с леко изохкване на пода.

Новината за смъртта на стария богаташ премина като електрически ток през всички роднини. Отначало никой от тях не повярва, че скъперникът не е вече между живите, но веднага след това сърцата им затупкаха от радостна възбуда. Те се събраха един по един в неговия дом, с натъжени лица и с цветя в ръцете. Всеки пристъпяше на пръсти до покойника, поглеждаше го изпитателно, за да се убеди, че той няма да възкръсне, сетне запалваше свещ за успокоение на душата му и целуваше почтително студената му ръка. Жените въздишаха и хълцаха в кърпичките си, а мъжете стояха начумерени настрана или излизаха на терасата да изпуснат някоя цигара. Колкото и щастливи да се чувствуваха, роднините все пак се мъчеха да оплачат прилично мъртвеца и да се представят убити от скръб. Макар и през сълзи, те пресмятаха наум колко наследници са и каква част от наследството ще се падне на всекиго поотделно. Очите им хвърляха крадливи погледи наоколо, тършуваха из стаите, вторачваха се във всеки предмет. От време на време в съзнанието им проблясваше тревожното подозрение дали старата сродница, която живееше в къщата на богаташа и която сега шеташе насам-натам като стопанка, не бе ограбила златото, скътано от пестеливия домакин из разни шкафове и чекмеджета. При

тая мисъл братовчедите бяха готови да разкъсат нещастната жена, но в същия миг омекваха и предпочитаха да я привлекат на своя страна, за да задигнат с нейна помощ поне онова, което бе останало. Един общ страх смущаваше всички — страхът да не би някой да вземе нещо повече от другия. Само покойникът лежеше невъзмутим и безстрастен в скъпия си ковчег и не се интересувахе от никакви земни сметки. Бледното му лице бе озарено от някаква много далечна усмивка, която напомняше застинало сияние върху камък.

Погребението се извърши тържествено — с владика, с черковен хор и с дълга редица файтони. Подир колесницата крачеха многочислените роднински семейства — мъже, жени, деца, — а малко по-назад се клатушкаха като стадо пингвини десетина черни и строги старци от пенсионерското кафене. На гроба един бивш финансов инспектор, с когото приживе богатият играеше често табла, произнесе прочувствено слово за покойника и го нарече добър българин, прекрасен човек и незаменим приятел. Сетне нетърпеливите гробари спуснаха ковчег в земята, затрупаха го с пръст и изпращачите се върнаха отново в царството на живите с разведрена мисъл и с облекчени сърца.

Настъпи напрегнато и мъчително очакване на паметния ден, в който трябваше да се отвори завещанието. Роднините сновяха като лунатици из улиците, мятаха се неспокойно нощем в леглата си и бълнуваха насъне. Най-после една сутрин, след като не бяха мигнали цяла нощ, те се явиха при нотариуса. Прилежният съдебен служител ги посрещна студено, измери ги от главата до петите с острия си поглед и обредът започна.

Нотариусът четеше с равния си глас сякаш не обикновено завещание, а някаква страшна история, от която косите на присъстващите настръхваха и кръвта им се вледеняваше. Старият скъперник сечеше неизмеримото си богатство на едри късове и ги хвърляше на сиропиталища и болници, градеше черкви и приюти, раздаваше награди за научни съчинения, уреждаше с най-малки подробности дори бъдещите си панихиди. Само за своите бедни роднини той не споменавахе нито дума. Само на тях той не оставяше нито стотинка. Закоравелият човекомразец, който никога през живота си не бе протегнал някому ръка за помощ, който ненавиждаше сиромасите и презираше благотворителността, беше станал

благодетел, за да се погаври с надеждите на тия скромни хорица, все още траурно брадясали и накичени, с черни лентички.

Когато четенето на завещанието свърши, между онеправданите братовчеди се разнесе недоволен шепот. Благонравните и кротки християни се превърнаха изведнъж в разярени оси. Те се чувствуваха измамани, ограбени и унижени и с изопнати от гняв лица негодуваха срещу неправдата. Как си позволяваше покойникът да прави благодеяния за тяхна сметка? Отде-накъде трябваше да се строят черкви и болници, а собствените му роднини, хора от неговата кръв, да изнемогват в лишения и нищета? Какво беше това сиропиталище, за което се отделяха толкова пари? Да не би старият блудник да е смятал за сираци десетките свои незаконородени деца?

Такива мисли вълнуваха и озлобяваха роднините, събрани в кабинета на нотариуса. Всички тия архивари, писари и дребни служещи, които до вчера бяха пълзели угоднически пред богаташа и му се бяха подмазвали, сега се раздвижиха, зашумяха и открито хулеха мъртвеца, като го наричаха егоист, развратник и пладнешки разбойник. Сред общата глъчка и бъркотия някому хрумна да заяви, че старецът не е бил в нормално състояние, когато е съставял завещанието. Да, само един луд човек можеше да лиши роднините си от наследство и да остави всичките си богатства в ръцете на съвсем чужди и непознати хора. Отчаяните братовчеди се уловиха за тая спасителна мисъл и започнаха да я украсяват с най-различни подробности. Един казваше, че виждал чичо си да се разхожда из къщи с турски фес на главата, друг твърдеше, че веднъж старецът, като отишъл у тях на гости, изкукуригал на прага като петел. Най-сетне някой се обади, че богаташът имал не само изкуствени челюсти, но и изкуствен бъбрек. Разбира се, изкуственият бъбрек нямаше нищо общо с човешката лудост, но той все пак доказваше, че проклетият старец не е бил като другите хора.

Напразно нотариусът се опитваше да успокои развълнуваните роднини и да ги накара да се примирят с волята на покойния. Той обясняваше, че благодетелят бил напълно нормален човек и че неговото завещание е съвсем законно, но никой не искаше да слуша никакви обяснения. Братовчедите усещаха, че дългоочакваното наследство се изплъзва из ръцете им, и с последни усилия се мъчеха да спасят потъващия кораб с приказни съкровища. Те се заканваха, че ще

заведат дело за ревизиране на завещанието, запазваха си правото да посочат нови свидетели за невменяемостта на богатия скъперник и в своята обърканост говореха за опекунство, като забравяха, че старецът беше вече отдавна погребан.

И през тежкия мрак, надвиснал в съзнанието им, бедните роднини виждаха някакви адвокати, които ги окуражаваха и запалваха в отчаяните им души едва мъждукаща надеждица.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.